

Van die dingen, ja?

Vincent J. van Heuven (University of Pannonia, Veszprém, Hungary)

Een creatie van taalvirtuoos Kees van Kooten was het typetje Cor van der Laak (CL), verontrust AVRO-lid. Taaljournalist Ewoud Sanders (1999: 45):

Cors uitspraken werden beroemd. Hij begon altijd met: ‘Mijn naam is Cor van der Laak, en wel hierom.’ En hij eindigde zijn donderpreken steevast met: ‘Van die dingen dus, van die dingen.’

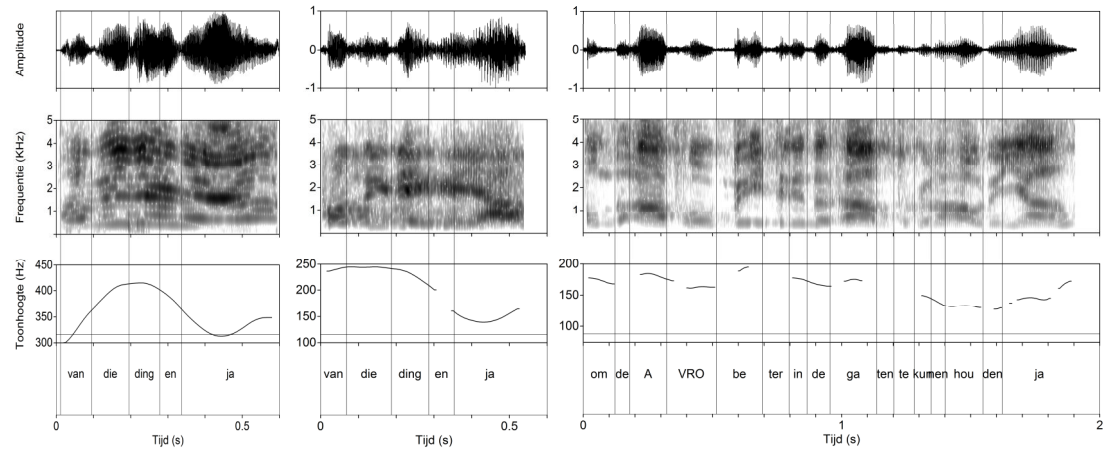
Sanders noemt de uitdrukking *Van die dingen dus* in zijn boek 16 keer zelf, en citeert daarnaast nog drie schrijvers die de uitdrukking hebben overgenomen. De uitdrukking is ook de titel geworden van de *Opzij*-column van toenmalig hoofdredactrice Cisca Dresselhuys.

Wat voor een constructie hebben we met *Van die x* bij de kop? Journalist Nico van Rossen (in Sanders 1999: 124) schrijft ‘... van die dingen dus, die voorbijgaan’. Sanders proeft hierin een zinspeling op Couperus’ *Van oude mensen, de dingen, die voorbijgaan*. In dat geval is *van* (*ik gewaag van* ...) de ouderwetse tegenhanger van het huidige *over: ik spreek over*. Zo lijkt *van* geïnspireerd op klassieken als *De bello gallico* ‘Van/over de gallische oorlog’.

Een andere mogelijkheid is dat we te maken hebben met een partitieve constructie, zoals in het Frans: *Je vois des chats* ‘ik zie katten’ of *pas de sucre* ‘geen suiker’. In het lied *Nee Karel* zingt Elsje de Wijn: ‘Er zijn zo **van** die dagen dat ik niks kan velen...’ CL gebruikt mogelijk een elliptische constructie die voluit zou zijn: *Dit zijn van die dingen die mij niet aanstaan*. Met *van* geeft de spreker aan dat hij maar een deel van de mogelijke leden van een verzameling op het oog heeft (vandaar ‘partitief’) en dan vooral leden waar hij negatief tegenover staat: het zijn slechte dagen, slechte dingen. Dit klopt dan weer met wat Sanders opmerkt (1999: 124): ‘... de uitdrukking [*van die dingen*, VH] volgt op iets dat men onrechtmatig, ergerlijk of tamelijk onzinnig vindt.’

Vreemd genoeg, als we de vele youtubefragmenten van CLs betogen afluisteren, valt op dat hij zijn tirades nooit eindigt met de woorden ‘Van die dingen **dus**’ – maar met ‘Van die dingen, **ja**?’ Met dat zinsfinale *ja* richt CL zich – overigens ook wel midden in een sketch – rechtstreeks tot de hoorder, en vraagt hem dwingend, op het autoritaire af, of (het belang van) wat de spreker zegt wel tot hem doordringt. Dit *ja* vinden we ook na imperatieven als in *Doorlopen, ja!* of *Ophouden, ja!* Ik heb bekeken hoe vaak zinsfinaal *ja* voorkomt in het Corpus Gesproken Nederlands (10 miljoen woorden). Ik kreeg één hit, en dat was een geval waarin iemand een Duitser nadeed. Van der Wouden en Foolen (2011) noemen *ja*, anders dan *dus*, niet als mogelijk zinsfinaal pragmatisch partikel. Het CGN bevat wellicht alleen sociaal gewenst spreekgedrag, en daarin past geen autoritair, (vrouw-)onvriendelijk gedrag à la Cor van der Laak. Dat verklaart meteen waarom de uitdrukking door anderen liever wordt gebruikt met finaal *dus*.

Ik zou geen foneticus zijn als ik niet afsloot met van die akoestische plaatjes, ja. Gehaald uit youtubefragmenten met CL in de hoofdrol. Jazeker! Merk op dat de zinsmelodie op *ja* in alle gevallen stijgt (hoge grenstoon H%). Daarmee doet de spreker een beroep op de hoorder, in dit geval om de spreker te gehoorzamen.

Figuur 1. Oscillogram (boven), spectrogram (midden) en toonhoogtecurve (onder) van drie uitingen door Kees van Kooten a.k.a. Cor van der Laak.

Referenties

- Sanders, Ewoud (1999). *Jemig de pemig! De invloed van Van Kooten en De Bie op het Nederlands*. Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Contact.
- Wouden, Ton van der & Ad Foolen (2011). Dutch particles in the right periphery. In: S. Hancil, A. Haselow & M. Post (red.), *Final Particles*. Berlin: De Gruyter Mouton, 221-247.